

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

306

Finanse publiczne



Redaktorzy naukowi

Jerzy Sokołowski

Arkadiusz Żabiński



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-386-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Jan Borowiec , Kryzys gospodarczy a polityka monetarna i fiskalna w strefie euro w latach 2008-2012.....	13
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Kapitał żelazny w finansowaniu organizacji non-profit w Polsce	24
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinanty wyceny rynkowej sektora bankowego w dobie kryzysu	37
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Ocena sektora bankowego w Europie.....	48
Iwona Dorota Czechowska , Rachunki osobiste dla klientów 60+	61
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Opodatkowanie podatkiem dochodowym od osób fizycznych mikroprzedsiębiorców w warunkach kryzysu	73
Joanna Działo , Czy Unia Europejska potrzebuje unii fiskalnej?.....	86
Ryta Dziemianowicz , <i>Tax expenditures</i> w konstrukcji reguły wydatkowej... ..	98
Joanna Fila , Mikrofinanse w Unii Europejskiej – polityka, instrumenty, efekty	110
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Indywidualny wskaźnik zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego – problemy dostosowawcze.....	120
Piotr Gut , Model odwróconej płatności (<i>reverse charge</i>) jako element konstrukcji podatku VAT ograniczający uszczuplenia w podatku VAT.....	132
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être solidarnej odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu podatku od wartości dodanej	143
Marcin Idzik , Ekskluzja finansowa – ujęcie empiryczne.....	154
Maria Jastrzębska , Kreacja i implementacja systemu zarządzania ryzykiem jednostki samorządu terytorialnego	166
Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Porównanie działania banków islamskich i konwencjonalnych – przypadek Zjednoczonych Emiratów Arabskich ...	178
Anna Kobialka , Wykorzystanie funduszy unijnych w finansowaniu wydatków inwestycyjnych jednostek samorządu terytorialnego lubelszczyzny	190
Teresa Kondrakiewicz , Dywersyfikacja jako kierunek rozwoju grup kapitałowych.....	200
Iwa Kuchciak , Problematyka nadmiernego zadłużania w kontekście wykluczenia finansowego.....	213
Elwira Leśna-Wierszołowicz , Koncepcja wielofunduszowości w drugim filarze systemu emerytalnego w Polsce	225
Paweł Marszałek , Finansyzacja w Polsce – ciekawostka teoretyczna czy realny problem?.....	235
Grzegorz Matysek , Opodatkowanie dochodów spółek osobowych w Polsce – konieczność zmian.....	247

Danuta Milaszewicz , Stabilność fiskalna jako przymus w polityce fiskalnej	260
Magdalena Miszczuk , Zróżnicowanie sytuacji finansowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego na podstawie indywidualnego wskaźnika zadłużenia	272
Anna Murdoch , Wejście Polski do strefy euro a długoterminowe cele rozwoju kraju	285
Piotr Ptak , Polityka wydatków publicznych w Polsce w latach 2008-2012....	298
Witold Rakowski , Zróżnicowanie wydatków gmin i powiatów na oświatę w latach 2005-2010 w układzie przestrzennym	311
Halina Rechul , Samodzielność finansowa jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	325
Wioleta Samitowska , Fundusze pożyczkowe i fundusze poręczeń kredytowych jako instrumenty finansowego wsparcia MŚP	338
Przemysław Siudak , Specjalne strefy ekonomiczne jako instrument generujący oszczędności budżetu państwa z tytułu zatrudniania bezrobotnych..	351
Andrzej Sobczyk , Dynamika wydatków inwestycyjnych i liczby mieszkańców w gminach województwa zachodniopomorskiego w latach 2008-2011	362
Michał Sosnowski , Progresywne i proporcjonalne opodatkowanie przedsiębiorstw osób fizycznych w Polsce	372
Feliks Marek Stawarczyk , Kryzys finansowy a sytuacja banków krajowych w Niemczech	386
Igor Styn , Wpływ zmian w MSSF 9 na wyniki finansowe największych dwóch banków działających w Polsce oraz na ich politykę kredytową	397
Magdalena Syrkiewicz-Świtłała, Tomasz Holecki, Katarzyna Klyta , Możliwości wprowadzenia prywatnych ubezpieczeń zdrowotnych do powszechnego systemu ochrony zdrowia w Polsce w opinii mieszkańców powiatu tarnogórskiego	409
Waldemar Szczepaniak , Ocena sytuacji finansowej publicznych uczelni technicznych w Polsce w latach 2004-2011	418
Tomasz Śmietanka , Gospodarka finansowa gminy miejsko-wiejskiej Kozienice w latach 2003-2012	430
Tomasz Uryszek , Zadłużenie sektora samorządowego w krajach Unii Europejskiej w okresie kryzysu gospodarczego	442
Alina Walenia , Zarządzanie ryzykiem w sektorze samorządowych finansów publicznych	454
Jerzy Wąchoł , Spowolnienie gospodarcze i problemy długu publicznego na świecie w świetle danych statystycznych	466
Radosław Witczak , Wykorzystanie metod szacowania podstawy opodatkowania do określenia wysokości zobowiązań podatkowych	478
Iwona Wojciechowska-Toruńska , „Pakt fiskalny” a polityka fiskalna	488

Katarzyna Wójtowicz , Udziały samorządów w podatkach państwowych – własne czy obce źródło dochodów JST? Dylematy teorii a praktyka budżetowa wybranych państw.....	501
Dorota Wyszowska , Stan finansów jednostek samorządu terytorialnego jako determinanta wykorzystania środków pomocowych Unii Europejskiej w perspektywie 2014-2020	513
Jolanta Zawora , Samodzielność finansowa samorządów gminnych w warunkach spowolnienia gospodarczego.....	523
Anna Zielińska-Chmielewska , Ocena realizacji strategii płynności finansowej GK Tarczyński SA w ujęciu dochód-ryzyko	534
Dagmara Zuzek , Faktoring jako niekonwencjonalne źródło finansowania mikro- i małych przedsiębiorstw w Polsce.....	547
Arkadiusz Żabiński , Realizacja zasady równości opodatkowania czynników wytwórczych w wybranych krajach europejskich.....	558

Summaries

Jan Borowiec , Economic crisis and monetary and fiscal policies in the euro zone in the years 2008-2012	23
Leszek Borowiec, Marzena Kuśmierk , Endowment capital and funding sources in non-profit organizations	36
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Determinants of market valuation of the banking sector during the recent financial crisis	47
Patrycja Chodnicka, Katarzyna Niewińska , Assessment of the banking sector in Europe	60
Iwona Dorota Czechowska , Personal accounts for clients 60+.....	72
Agnieszka Deresz, Marian Podstawka , Personal income tax on small entrepreneurs in times of crisis	85
Joanna Działo , Does the European Union need a fiscal union?	97
Ryta Dziemianowicz , Tax expenditures in the construction of the expenditure rule.....	109
Joanna Fila , Microfinance in European Union – policy, instruments, effects	119
Beata Filipiak, Marek Dylewski , Personal debt ratio of local government – system problems	131
Piotr Gut , Reverse charge model as an element of the VAT system, preventing it from tax abuse	142
Małgorzata Magdalena Hybka , Raison d'être of the joint and several liability for value added tax purposes.....	153
Marcin Idzik , Financial exclusion – empirical approach.....	165
Maria Jastrzębska , Creation and implementation of the risk management system of territorial self-government unit	177

Piotr Karaś, Wojciech Pacut , Islamic vs. conventional banking – the case of United Arab Emirates.....	189
Anna Kobialka , European Union funds use in financing of territorial self-governments units' investment in Lublin region.....	199
Teresa Kondrakiewicz , Diversification strategy in the process of holding companies development.....	212
Iwa Kuchciak , The issue of overindebtedness in the context of financial exclusion	224
Elwira Leśna-Wierszółowicz , The concept of multifunding in the second pension pillar in Poland	234
Paweł Marszałek , Financialization in Poland – theoretical curiosity or the real problem?.....	246
Grzegorz Matysek , Income taxation of partnerships in Poland – the necessity of changes	259
Danuta Milaszewicz , Fiscal stability as a coercion in fiscal policy	271
Magdalena Miszczuk , Diversity of the financial situation of selected self-government units under individual debt indicator.....	284
Anna Murdoch , Poland's entry into the Eurozone vs. its long term growth objectives	297
Piotr Ptak , Public spending policy in Poland in the years 2008-2012	310
Witold Rakowski , Variation of educational spending by communities and counties across regions in 2005-2010	324
Halina Rechul , Financial independence of local government units in Poland	337
Wioleta Samitowska , Loan funds and credit guarantee funds as instruments of financial support for SME.....	350
Przemysław Siudak , Special economic zones as an instrument generating savings for the state budget through the employment of the unemployed .	361
Andrzej Sobczyk , Dynamics of capital expenditure and population in communities of Western Pomeranian Voivodeship in the years 2008-2011	371
Michał Sosnowski , Progressive and proportional taxation of natural persons' enterprises in Poland.....	385
Feliks Marek Stawarczyk , Financial crisis and <i>Landesbanken</i> problems in Germany	396
Igor Styn , How changes in IFRS 9 can affect net earnings of two biggest banks operating in Poland and their loan policy	408
Magdalena Syrkiewicz-Świtła, Tomasz Holeccki, Katarzyna Klyta , Possibilities of introducing private insurance in the public health care system in Poland in the opinion of the inhabitants of Tarnowskie Góry county	417
Waldemar Szczepaniak , Assessment of financial situation of technical universities in Poland between 2004-2011	429

Tomasz Śmietanka , Financial economy of the urban-rural commune of Kozienice in the years 2003-2012.....	441
Tomasz Uryszek , Local and regional government sector debt in the European Union countries during the economic crisis.....	453
Alina Walenia , Risk management in the self-government public finance sector.....	465
Jerzy Wąchol , Economic slowdown and problems with public debt in the world in the light of statistical data	477
Radosław Witczak , The use of tax base estimation methods for the determination of the amount of tax liability.....	487
Iwona Wojciechowska-Toruńska , “Fiscal Pact” vs. fiscal policy	500
Katarzyna Wójtowicz , Local governments tax sharing arrangements – own or external source of revenues? Theoretical dilemmas vs. practical experiences of several European countries	512
Dorota Wyszowska , Financial standing of local self-government entities as a determinant of using of European Union aid in the perspective of 2014-2020	522
Jolanta Zawora , Financial independence of communes during economic slowdown	533
Anna Zielińska-Chmielewska , Assessment of strategies of working capital financial liquidity in the concept of risk-return analysis on GK Tarczyński SA	546
Dagmara Zuzek , Factoring as an unconventional source of financing activities of micro and small enterprises in Poland.....	557
Arkadiusz Żabiński , The implementation of the principle of equality in the taxation of factors of production in selected European countries	567

Piotr Gut

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

MODEL ODWRÓCONEJ PŁATNOŚCI (*REVERSE CHARGE*) JAKO ELEMENT KONSTRUKCJI PODATKU VAT OGRANICZAJĄCY USZCZUPLENIA W PODATKU VAT

Streszczenie: Niektóre elementy systemu podatku VAT powodują, że podatek ten jest stonkowo wrażliwy na uszczuplenia podatkowe. Jednym z takich elementów jest mechanizm naliczenie – odliczenie. Z kolei model odwróconej płatności (*reverse charge*) ma na celu zabezpieczenie systemu podatku VAT przed uszczupleniami. Istotą modelu *reverse charge* jest brak opodatkowania podatkiem VAT obrotu u dostawcy i opodatkowanie go na zasadzie samonaliczenia u odbiorcy w transakcjach między podatnikami VAT. Z modelem tym wiąże się brak obowiązku podatkowego u dostawcy przy jednoczesnym obowiązku podatkowym o odbiorcy, który ma jednocześnie prawo do odliczenia podatku, który naliczył. Eliminuje to możliwość wystąpienia uszczupień w podatku VAT, w których dostawca nalicza VAT, ale go nie płaci, a odbiorca ten nie zapłacony VAT odlicza.

Słowa kluczowe: podatek VAT, oszustwa podatkowe, zapobieganie oszustwom, przeciwdziałanie oszustwom, zabezpieczenie przed uszczupleniami podatkowymi, *reverse charge*, odwrócona płatność.

1. Wstęp

Podatek od wartości dodanej (*Value Added Tax* – w skrócie VAT) jest bardzo istotnym źródłem dochodów budżetowych w Polsce (ok. 12% PKB¹), a także w innych państwach członkowskich UE. Konstrukcja tego podatku czyni go jednak relatywnie wrażliwym na uszczuplenia podatkowe, których wielkość szacuje się na ok. 100 mld EUR rocznie w całej Unii Europejskiej².

Wiarygodne dane o luce w dochodach VAT (*VAT gap*), którą należy rozumieć jako różnicę między kwotą teoretycznych i rzeczywistych wpływów z podatku VAT w roku budżetowym, publikowane są nieregularnie. Przykładowo raport Rekon LLP z września 2009 r. wskazuje, że luka w dochodach z podatku VAT w Unii Euro-

¹ Por. Szacunkowe dane o wykonaniu budżetu państwa za okres styczeń-grudzień 2012 r., http://www.mf.gov.pl/documents/764034/3220398/20130315_szacunek_XII_2012.pdf, data pobrania 25.03.2013 r.

² Rekon LLP, Study to quantify and analyse the VAT gap in the EU-25 Member States, September 2009.

pejskiej wyniosła w roku 2006 średnio 12%, a w Polsce było to 7%. Przykładowo odnosząc powyższe dane do dochodów polskiego budżetu państwa za rok 2012, odpowiada to kwocie 12,7 mld zł, co – dla zobrazowania skali zjawiska – stanowi przykładowo ponad 40% budżetu Ministerstwa Obrony Narodowej. Jednocześnie najnowsze badania pokazują, że problem luki w dochodach z podatku VAT nasila się zwłaszcza w Polsce; szacuje się, że w roku 2012 mogła faktycznie ona wynieść od 36,5 mld zł do 58,5 mld zł – w zależności od przyjętej metodyki badań³.

Uszczuplenia w podatku VAT, które są główną przyczyną luki VAT, nie tylko powodują ubytek dochodów budżetowych, lecz także generują negatywne efekty zewnętrzne, takie jak zakłócenia wolności gospodarczej i wolnej konkurencji.

Istotnym czynnikiem, umożliwiającym zmniejszenie wrażliwości system podatku VAT na uszczuplenia podatkowe, jest:

- identyfikacja elementów systemu podatku VAT, które umożliwiają popełnianie nadużyć,
- wprowadzenie do systemu podatku VAT nowych elementów, zapobiegających popełnianiu nadużyć.

Jednym z podstawowych elementów konstrukcji podatku VAT jest mechanizm naliczenie – odliczenie. Jednocześnie wprowadzenie do systemu podatku VAT – co prawda tylko dla wybranych transakcji – systemu odwróconej płatności ma zmniejszyć jego wrażliwość na uszczuplenia.

Celem głównym niniejszej publikacji jest przedstawienie modelu odwróconej płatności (*reverse charge*) jako elementu konstrukcji podatku VAT oraz weryfikacja hipotezy, że element ten zapobiega uszczupleniom w podatku VAT.

Dla potrzeb realizacji celu głównego niniejszej publikacji przyjęto następujące cele cząstkowe:

- syntetyczne omówienie mechanizmu naliczenie – odliczenie jako elementu systemu podatku VAT umożliwiającego występowanie uszczupień w dochodach budżetowych z tego podatku,
- zaprezentowanie istoty modelu odwróconej płatności jako elementu konstrukcji podatku VAT, mającego ograniczać możliwość wystąpienia uszczupień w dochodach budżetowych z podatku VAT⁴,
- weryfikacja hipotezy, zgodnie z którą model odwróconej płatności zapobiega uszczupleniom w dochodach budżetowych z podatku VAT.

³ Por. Raport „Straty Skarbu Państwa w VAT – luka podatkowa, oszustwa, wyłudzenia oraz problematyka podatku od towarów i usług w Polsce”, Pricewaterhouse Coopers i Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa, maj 2013, s. 14.

⁴ Model *reverse charge* omówiono wyłącznie w odniesieniu do transakcji krajowych. Autor jest w pełni świadomy, że model ten znajduje zastosowanie przy rozliczaniu podatku VAT od transakcji wewnątrzspółnotowych oraz przy transgranicznym świadczeniu większości usług między podmiotami mającymi status podatnika VAT. Ze względu na ograniczenia w długości publikacji kwestie te zostały jednak celowo pominięte.

2. Mechanizm naliczenie – odliczenie jako element konstrukcji podatku VAT umożliwiający zaistnienie uszczupień w tym podatku

Istotą mechanizmu naliczenie – odliczenie jest naliczanie przez podatnika od obrotu podatku VAT według właściwej stawki, który następnie może zostać pomniejszony o podatek naliczony, zawarty w cenie zakupu towarów i usług, które podatnik ten nabył w celu osiągnięcia obrotu opodatkowanego⁵. Jednocześnie podatek należny u podatnika będącego dostawcą dóbr i usług będzie stanowił podatek naliczony u podatnika będącego ich nabywcą.

Mechanizm ten znajduje swoje odzwierciedlenie w konkretnych regulacjach, zarówno w prawie europejskim⁶, jak i w krajowym prawie podatkowym poszczególnych państw członkowskich, np.:

- w Wielkiej Brytanii art. 19, art. 24 ust. 1 oraz art. 25 ust. 2 VAT Act⁷,
- w Szwecji rozdział 1 § 2 oraz rozdział 8 § 2 Mervärdesskattelag⁸,
- w Niemczech § 10 i § 15 ust. 1 Umsatzsteuergesetz⁹,
- w Polsce art. 29 ust. 1 i art. 86 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług¹⁰.

Mechanizm naliczenie – odliczenie jest ściśle związany z zasadą neutralności podatku VAT, zgodnie z którą nabywca powinien mieć zapewnione prawo do odliczenia, nawet jeśli dostawca nie zapłacił podatku, chyba że działał w złej wierze, co podkreślano wielokrotnie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej¹¹.

W konsekwencji mechanizm naliczenie – odliczenie czyni system podatku VAT wrażliwym na uszczuplenia podatkowe. Możliwa jest bowiem sytuacja, w której przy dostawie opodatkowanej VAT:

- podatnik – dostawca wykaże na fakturze podatek należny i:
 - zadeklaruje, ale nie zapłaci podatku należnego albo
 - nie zadeklaruje i nie zapłaci podatku należnego oraz
- podatnik – nabywca zgodnie z prawem skorzysta z prawa do odliczenia.

⁵ Por. P. Gut, *Wybrane regulacje polskie i europejskie, mające przeciwdziałać uszczupleniom w podatku VAT*, [w:] *Finanse publiczne*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2012, s. 91.

⁶ Por. art. 73 oraz art. 168 Dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/1 z dnia 11.12.2006 r.

⁷ Value Added Tax Act 1994.

⁸ Mervärdesskattelag (ML) z 30.03.1994.

⁹ Umsatzsteuergesetz (UStG) vom 26.11.1979.

¹⁰ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t. jed. DzU z 2012 r. nr 177, poz. 1054 ze zm.

¹¹ Por. np. wyr. TSUE z 12.1.2006 r. w połączonych sprawach C-354/03, C-355/03 i C-484/03 (Optigen Ltd, Fulcrum Electronics Ltd oraz Bond House Systems Ltd).

W takiej sytuacji wystąpi uszczuplenie podatkowe w wysokości równej różnicy między kwotą podatku odliczonego przez podatnika – nabywcę a kwotą podatku wykazanego na fakturze, a niewpłaconego do budżetu państwa przez podatnika – dostawcę.

Bez znaczenia przy tym jest fakt, czy po stronie podatnika – dostawcy brak zadeklarowania i zapłaty podatku należnego albo tylko brak zapłaty przy zadeklarowaniu podatku należnym stanowią działania zamierzone czy niezamierzone.

W każdej bowiem sytuacji (\forall), w której podatnik – nabywca skorzysta z prawa do odliczenia (*Right to Deduct Input VAT Executed* – RDIVE) i (\wedge) podatnik – dostawca zadeklaruje, ale nie zapłaci podatku naliczonego (*Input VAT Deducted but Not Paid* – IVDNP) albo (\vee) podatnik – dostawca nie zadeklaruje oraz nie zapłaci podatku naliczonego (*Input VAT Not Declared and Not Paid* – IVNDNP), zaistnieje (\exists) uszczuplenie dochodów budżetu danego państwa członkowskiego (*State's Budget Loss* – SBL), co można zapisać jako¹²:

$$\forall (\text{RDIVE} \wedge (\text{IVDNP} \vee \text{IVNDNP})) \exists \text{SBL}. \quad (1)$$

Wielkość uszczuplenia podatkowego stanowi różnica między całkowitym podatkiem naliczonym, jaki odliczył podatnik – nabywca (*Deducted Input VAT Total* – DIVT), a podatkiem należnym niezapłaconym przez podatnika – dostawcę (*Input VAT Not Paid* – IVNP), równym z kolei sumie podatku naliczonego zadeklarowanego, ale niezapłaconego (IVDNP) oraz podatku naliczonego niezadeklarowanego i niezapłaconego (IVNDNP), co można zapisać jako¹³:

$$\text{SBL} = \text{DIVT} - (\text{IVDNP} + \text{IVNDNP}). \quad (2)$$

3. Istota modelu odwróconej płatności jako elementu systemu podatku VAT mającego zapobiegać uszczupleniom w dochodach budżetowych z podatku VAT

Model *reverse charge* przewiduje przejście obowiązku podatkowego z dostawcy na uprawnionego do odliczenia podatku naliczonego nabywcę. W tych przypadkach kwoty podatku należnego i podatku naliczonego występują w tym samym podmiocie i w przypadku pełnego prawa do odliczenia efektywnie znoszą się nawzajem. W ten sposób utrzymana zostaje wielofazowość podatku VAT, przy czym w ramach transakcji między podatnikami nie występują rzeczywiste pieniężne rozliczenia z tytułu podatku należnego i odliczanego podatku naliczonego. Zasadniczo model odwróconej płatności stosuje się od 1993 r. w transakcjach wewnątrzspółnoto-

¹² Por. P. Gut, wyd. cyt., s. 93.

¹³ Por. tamże, s. 94.

wych. Poza tym może on być stosowany w wybranych rodzajach transakcji krajowych¹⁴.

Należy zwrócić uwagę, że Dyrektywa 2008/8/UE z 12 lutego 2008 r., modyfikująca Dyrektywę 2006/112/UE, wprowadziła również model *reverse charge* do rozliczania podatku VAT przy świadczeniu większości usług w transgranicznych transakcjach między podatnikami VAT, ustalając jako miejsce opodatkowania tych usług miejsce, gdzie nabywca posiada siedzibę lub stałe miejsce prowadzenia działalności. Jednakże przedmiotem rozważań w dalszej części niniejszej publikacji będzie wyłącznie zastosowanie modelu *reverse charge* w transakcjach krajowych.

W modelu *reverse charge* w przypadku dostaw między przedsiębiorcami, w których nabywca jest uprawniony do odliczenia podatku naliczonego, co jest potwierdzone posiadaniem numeru podatkowego dla celów VAT, nie dostawca, ale odbiorca zobowiązany jest do rozliczenia podatku naliczonego¹⁵.

Opodatkowanie nabywcy w ramach modelu *reverse charge* efektywnie redukuje ciężar prawidłowości rozliczenia VAT przez dostawcę, przenosząc zobowiązanie prawidłowego naliczenia VAT na klientów biznesowych, zarejestrowanych dla celów VAT¹⁶.

W modelu *reverse charge* zasady powstawania obowiązku podatkowego oraz prawa do odliczenia pozostają takie same jak przy transakcjach rozliczanych na zasadach ogólnych, z tą różnicą, że przy zasadach ogólnych to dostawca wystawia fakturę w kwocie brutto z podatkiem VAT, a nabywca ten podatek odlicza, natomiast w modelu *reverse charge* dostawca wykazuje na fakturze kwotę netto, natomiast podatek należny rozlicza nabywca. Jednocześnie nabywca może ten podatek odliczyć tylko wtedy, gdy spełnił warunek wykazania go jako podatek należny¹⁷.

Dyrektywa 2006/112/UE nakazuje zastosowanie modelu odwrotnej płatności w następujących transakcjach krajowych¹⁸ między podatnikami:

- dostawy gazu w systemie gazowym, energii elektrycznej w systemie elektroenergetycznym, energii cieplnej lub chłodniczej przez ich dystrybutorów¹⁹,
- importu usług²⁰.

¹⁴ A. Gebauer, *Steuerausfaelle im Bereich der Mehrwertsteuer: Grunde, Ausmass und Abhilfemoglichkeiten*, IFO Institut, Muenchen 2008, s. 161.

¹⁵ M. Bergmann, *Problemloesung Umsatzsteuerbetrug. Umsatzsteuer-Nachschau gem. § 27b UStG oder Systemwechsel zur Reverse-Charge*, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2008, s. 197

¹⁶ Por. M. Lemensch, *Are "reverse charging" and "one-stop-scheme" efficient ways to collect VAT on digital supplies?*, "World Journal of VAT/GST Law" 2012, vol. 1, Issue 1, s. 3.

¹⁷ Por. D. Nöhren, *Die Hinterziehung von Umsatzsteuer*, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2005, s. 296.

¹⁸ Jak wspomniano w przypisie 4, ze względu na dopuszczalną objętość niniejszej publikacji pominięto regulacje dotyczące zastosowania modelu *reverse charge* w transakcjach wewnątrzspółnotowych oraz w transgranicznym świadczeniu usług.

¹⁹ Por. art. 38 Dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/1 z dnia 11.12.2006 r.

²⁰ Por. art. 196 w zw. z art. 44 Dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/1 z dnia 11.12.2006 r.

Jednocześnie państwa członkowskie mogą zastosować model *reverse charge* do transakcji krajowych w zakresie²¹:

- dostawy prac budowlanych, w tym prac obejmujących naprawę, porządkowanie, konserwację, przebudowę i rozbiórkę nieruchomości, jak również odbiór robót budowlanych uznawany za dostawę towarów na podstawie art. 14 ust. 3 dyrektywy;
- zapewnienia personelu zatrudnionego do czynności, o których mowa powyżej;
- dostawy nieruchomości używanych, gdy dostawca wybrał opcję opodatkowania ich dostawy;
- dostawy zużytych materiałów, zużytych materiałów nienadających się do ponownego użycia w tym samym stanie, złomu, odpadów przemysłowych i nieprzemysłowych, odpadów przetwarzalnych, częściowo przetworzonych odpadów oraz dostawy pewnych towarów i świadczenia usług, wymienionych w załączniku VI;
- dostawy towarów stanowiących zabezpieczenie przez jednego podatnika na rzecz drugiego podatnika w ramach wykonania wspomnianego zabezpieczenia;
- dostawy towarów następującej po cesji zastrzeżenia własności na rzecz cesjonariusza wykonującego to prawo;
- dostawy nieruchomości zbywanych przez dłużnika z tytułu wyroku w ramach procedury przymusowej licytacji.

Powyższe regulacje dyrektywy 2006/112/UE dotyczące modelu *reverse charge* zostały implementowane do ustawodawstw poszczególnych państw członkowskich. Przykładowo w Polsce opodatkowaniu według tego modelu podlegają²²:

- import usług,
- dostawy towarów w przypadku, gdy dostawca nie posiada siedziby ani stałego miejsca działalności na terytorium Polski,
- złom,
- uprawnienia do emisji gazów cieplarnianych,
- gaz w systemie gazowym, energia elektryczna w systemie elektroenergetycznym, energia cieplna lub chłodnicza przez sieci dystrybucji energii cieplnej lub chłodniczej.

Biorąc pod uwagę fakt, że dobrowolne wprowadzenie modelu *reverse charge* przez Polskę dla handlu złomem oraz uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych, było motywowane zabezpieczeniem systemu podatku VAT przed uszczupleniami podatkowymi, zasadna wydaje się potrzeba naukowej weryfikacji skuteczności modelu *reverse charge* w tym zakresie.

²¹ Por. art. 199 Dyrektywy 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/1 z dnia 11.12.2006 r.

²² Por. art. 17 Ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t. jed. DzU z 2012 r. nr 177, poz. 1054 ze zm. (wg stanu na dzień 23.03.2013 r.).

4. Weryfikacja hipotezy, zgodnie z którą model odwróconej płatności zapobiega uszczupleniom w dochodach budżetowych z podatku VAT

W naukach empirycznych nierozstrzygnięty pozostaje problem skuteczności procesu poznania poprzez obserwacje lub eksperyment oraz ich zastosowania do formułowania i sprawdzania prawdziwości twierdzeń. Rozważa się, czy u podstaw twierdzenia ma być fakt weryfikowany pod względem prawdziwości z innym faktem, czy ma to być poddawana testowi empirycznemu logiczna konsekwencja. W przeciwieństwie do obserwacji celem eksperymentu jest wywołanie określonego zjawiska lub wpływanie na jego przebieg, a także wykrywanie niedostrzegalnych w naturalnych warunkach występowania zjawiska związków i zależności. Weryfikacja hipotezy w badaniu metodą eksperymentu prowadzi do wykrycia niedostrzegalnych empirycznie wyizolowanych czynników, zależności i właściwości. W ten sposób możliwe jest osiągnięcie teorii faktu w przeciwieństwie do przyjmowania faktu jako teorii²³.

W naukach ekonomicznych odpowiednik eksperymentu może stanowić przykład liczbowy, w którym²⁴:

- a) dane to hipotetyczne założenia i warunki początkowe w obszarze występowania danego zjawiska,
- b) szukane to dowody sprawdzające poprawność ustaleń teorii tego zjawiska,
- c) rozwiązanie to wzór wynikający bądź dający się wyprowadzić z ustaleń tego zjawiska.

W niniejszej części publikacji metodą przykładu liczbowego poddano weryfikacji następującą hipotezę naukową:

Model *reverse charge* jako element konstrukcji podatku VAT eliminuje możliwość wystąpienia uszczupleń w podatku VAT w transakcjach między podatnikami VAT.

Przykład 1

Założenia:

Rozważania dotyczą transakcji między podmiotami mającymi siedzibę w Polsce, dla których miejscem świadczenia jest Polska. Przedmiotem transakcji między podatnikami są towary opodatkowane stawką podstawową 23%²⁵.

Dostawy będące przedmiotem analizy są jedynymi dostawami opodatkowanymi VAT oraz jedynymi zakupami, zawierającymi w cenie podatek VAT, dokonany w danym okresie rozliczeniowym przez podmioty będące przedmiotem analizy.

²³ Por. K. Maślankowski, *Rekonstrukcja podstaw teoretycznych rachunku kosztów działań. Studium metodologiczne*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2011, s. 31.

²⁴ Por. tamże, s. 32-33.

²⁵ Według stanu na dzień 23.03.2013 r.

Podatnik A sprzedaje podatnikowi B towary za 100 zł netto + 23 zł VAT, VAT do zapłaty do urzędu skarbowego przez podmiot A wynosi 23 zł (Output VAT Due of A – OVDa = 23 zł). Ponieważ podatek naliczony w podmiocie A wynosi zero (Input VAT od A – Iva = 0), nadwyżka podatku należnego nad podatkiem naliczonym do wpłaty do urzędu skarbowego (VAT to be Paid to Tax Office of A – VPTOa) przez podmiot A wynosi:

$$VTPOa = OVDa - IVa = 23 \text{ zł} - 0 = 23 \text{ zł}. \quad (3)$$

Podatnik A nie płaci kwoty zobowiązania podatkowego w VAT (Vat Paid to Tax Office by A – VPTOa = 0).

Podatnik B odsprzedaje towary ostatecznemu konsumentowi, niebędącemu podatnikiem, za 150 zł netto + 34,5 zł VAT, VAT należny podmiotu B wynosi 34,5 zł (OVDb = 34,5 zł). VAT naliczony podmiotu B wynosi 23 zł (Input VAT of B – IVb = 23 zł). Nadwyżka podatku należnego nad podatkiem naliczonym do wpłaty do urzędu skarbowego (VAT to be Paid to Tax Office by B – VPTOb) przez podmiot B wynosi:

$$VTPOb = OVDb - IVb = 34,5 \text{ zł} - 23 \text{ zł} = 11,5 \text{ zł}. \quad (4)$$

Podatnik B płaci ww. zobowiązanie podatkowe w podatku VAT (Vat Paid to Tax Office by B – VPTOb = 11 zł).

Biorąc pod uwagę powyższe, łączna kwota podatku do zapłaty wynosi:

$$VTPOa + VTPOb = 23 \text{ zł} + 11,5 \text{ zł} = 34,5 \text{ zł}. \quad (5)$$

Natomiast łączny podatek faktycznie zapłacony wynosi:

$$VPTOa + VPTOb = 0 \text{ zł} + 11,5 \text{ zł} = 11,5 \text{ zł}. \quad (6)$$

Łączna kwota uszczuplenia podatkowego (State's Budget Loss – SBL) wynosi:

$$\begin{aligned} SBL &= VTPOa + VTPOb - (VPTOa + VPTOb) = \\ &= 23 \text{ zł} + 11,5 \text{ zł} - (0 \text{ zł} + 11,5 \text{ zł}) = 23 \text{ zł}. \end{aligned} \quad (7)$$

Rozważmy powyższą sekwencję transakcji dla sytuacji, w której do transakcji między podatnikami wprowadzono model *reverse charge*.

Podatnik A sprzedaje podatnikowi B towary za 100 zł netto, nie jest jednak zobowiązany do rozliczenia VAT należnego, VAT do zapłaty do urzędu skarbowego przez podmiot A wynosi więc 0 zł (Output VAT Due of A – OVDa = 0 zł). Jednocześnie podatek naliczony w podmiocie A wynosi zero (Input VAT od A – Iva = 0), stąd kwota

do wpłaty do urzędu skarbowego (VAT to be Paid to Tax Office of A – VPTOa) przez podmiot A wynosi również zero:

$$VTPOa = OVDa - IVa = 0 \text{ zł} - 0 \text{ zł} = 0 \text{ zł}. \quad (8)$$

Podatnik A nie płaci kwoty zobowiązania podatkowego w VAT, gdyż takowe nie wystąpi (Vat Paid to Tax Office by A – VPTOa = 0), obowiązek rozliczenia podatku należnego spoczywa na nabywcy.

Podatnik B jest zobowiązany do naliczenia podatku należnego z tytułu nabycia towarów w kwocie 23 zł

$$OVDb_1 = 23 \text{ zł}. \quad (9)$$

Podatek z zależności (9) stanowi jednocześnie w podmiocie B podatek naliczony

$$OVDb_1 = IVb = 23 \text{ zł}. \quad (10)$$

W efekcie z tytułu samego naliczenia podatku należnego i odliczenia go jako podatku naliczonego nie wystąpi w podmiocie B zobowiązanie podatkowe w podatku VAT. Natomiast przy odsprzedaży towaru ostatecznemu konsumentowi, niebędącemu podatnikiem, za 150 zł netto + 34,5 zł VAT, VAT należny podmiotu B wynosi 34,5 zł

$$OVDb_2 = 34,5 \text{ zł}. \quad (11)$$

Biorąc pod uwagę zależności (10) oraz (11), kwota nadwyżki podatku należnego nad podatkiem naliczonym do wpłaty do urzędu skarbowego (VAT to be Paid to Tax Office by B – VPTOb) przez podmiot B wynosi:

$$VTPOb = OVDb_1 + OVDb_2 - IVb = 23 \text{ zł} + 34,5 \text{ zł} - 23 \text{ zł} = 34,5 \text{ zł}. \quad (12)$$

Biorąc pod uwagę zależności (8) oraz (12), łączna kwota podatku do zapłaty wynosi:

$$VTPOa + VTPOb = 0 \text{ zł} + 34,5 \text{ zł} = 34,5 \text{ zł}. \quad (13)$$

Zakładając dalej – podobnie jak w pierwszej części przykładu 1 – że:

- podmiot A nie płaci zobowiązania podatkowego w podatku VAT (VPTOa = 0),
oraz
- podmiot B wywiązuje się ze zobowiązania w tym zakresie w pełnej wysokości (VPTOb = VTPOb),

kwota uszczuplenia podatkowego (SBL) prezentuje się następująco:

$$\text{SBL} = \text{VTPOa} + \text{VTPOb} - (\text{VPTOa} + \text{VPTOb}) = 0 \text{ zł} + 34,5 \text{ zł} - (0 \text{ zł} + 34,5 \text{ zł}) = 0. \quad (14)$$

Zależność (14) dowodzi, że samo zastosowanie modelu *reverse charge* w powyższym schemacie transakcji, przy pozostałych założeniach niezmiennych, powoduje, że kwota uszczuplenia podatkowego w podatku VAT maleje z 23 zł do 0.

Z powyższych rozważań wynika, że jeżeli między podatnikami zaistnieje krajowa odpłatna dostawa towarów lub świadczenie usług i do dostawy tej lub świadczenia usług zostanie zastosowany model *reverse charge*, niezależnie od tego, czy podatnik dostawca wywiąże się z rozliczenia podatku należnego, nie wystąpi uszczuplenie w podatku VAT.

5. Podsumowanie

W niniejszej publikacji przedstawiono model *reverse charge* jako element systemu podatku VAT mający zapobiegać uszczupleniom w tym podatku. Przeprowadzona naukowa weryfikacja skuteczności modelu *reverse charge* w powyższym zakresie wskazuje na prawdziwość hipotezy naukowej, zgodnie z którą model *reverse charge* jako element systemu podatku VAT eliminuje możliwość wystąpienia uszczupień w podatku VAT w transakcjach między podatnikami VAT. Dyrektywa 2006/112/UE dopuszcza, a w przypadku niektórych rodzajów transakcji nakazuje zastosowanie tego modelu w transakcjach krajowych między podatnikami VAT. W celu zmniejszenia wrażliwości systemu podatku VAT na uszczuplenia podatkowe warte rozważenia wydaje się rozszerzenie zastosowania tego modelu.

Literatura

- Danzer M., *Bekämpfung von Umsatzsteuerkarussellgeschäften, Inhalt und Effizienz der gesetzlichen Instrumentarien des Steuerverkürzungsbehaftungsgesetzes*, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2008.
- Gebauer A., *Steuerausfaelle im Bereich der Mehrwertsteuer: Grunde, Ausmass und Abhilfemoeglichkeiten*, IFO Institut, Muenchen 2008.
- Lemensch M., *Are "reverse charging" and "one-stop-scheme" efficient ways to collect VAT on digital supplies?*, "World Journal of VAT/GST Law" 2012 Vol. 1 Issue 1, s. 3.
- Maślankowski K., *Rekonstrukcja podstaw teoretycznych rachunku kosztów działań. Studium metodologiczne*, Wydawnictwo Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, Toruń 2011.
- Nöhren D., *Die Hinterziehung von Umsatzsteuer*, Verlag Dr. Kovac, Hamburg 2005.
- Raport „Straty Skarbu Państwa w VAT – luka podatkowa, oszustwa, wyłudzenia oraz problematyka podatku od towarów i usług w Polsce”, Pricewaterhouse Coopers i Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa, maj 2013.
- Rekon LLP, *Study to quantify and analyse the VAT gap in the EU-25 Member States*, September 2009.
- Völkel D., Karg H., *Umsatzsteuer*, Schäffer-Poeschel Verlag, wydanie 15 rozszerzone, Stuttgart 2009.

Zasoby sieci Internet

http://www.mf.gov.pl/documents/764034/3220398/20130315_szacunek_XII_2012.pdf, data pobrania 25.03.2013 r.

Akty prawne

Dyrektywa 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 347/1 z dnia 11.12.2006 r.

Mervärdesskattelag (ML) z 30.03.1994.

Umsatzsteuergesetz (UStG) vom 26.11.1979.

Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług, t. jed. DzU z 2012 r. nr 177, poz. 1054 ze zm.

Value Added Tax Act 1994.

REVERSE CHARGE MODEL AS AN ELEMENT OF THE VAT SYSTEM, PREVENTING IT FROM TAX ABUSE

Summary: One of key elements of the VAT system construction is input VAT – output VAT mechanism. It prevents commutation of the tax due VAT, at the same time making the VAT system fraud susceptible. In reverse charge model the supplier of taxable goods or services does not pay the output VAT. In the above model transactions are taxable by a purchaser who is obliged to report output VAT which at the same time constitutes a deductible input VAT for him. That eliminates the possibility of committing the abuse in which the supplier reports an output VAT but does not pay it, whilst the purchaser is entitled to deduct an input VAT which was not paid.

Keywords: Value Added Tax, tax fraud, preventing frauds, fighting with frauds, preventing tax abuse, reverse charge model.